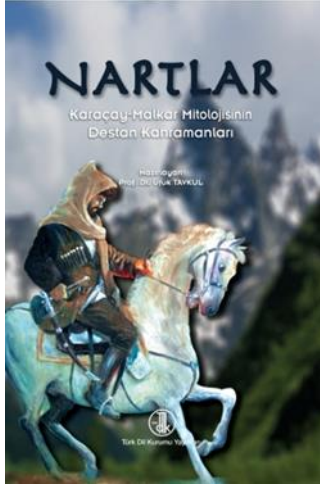

**YAYIN TANITIM:
NARTLAR KARAÇAY-MALKAR
MİTOLOJİSİNİN DESTAN
KAHRAMANLARI, PROF. DR.
UFUK TAVKUL, TDK: Ankara,
2011**

Karaçay-Malkar Türklerinin destan karakterlerinden bahsedilen eser Prof. Dr. Ufuk TAVKUL tarafından kaleme alınmıştır. Eser 2011 yılında Türk Dil Kurumu yayınlarından çıkmıştır ve Karaçay-Malkar mitolojisindeki destan kahramanlarını anlatmaktadır. Eserde destan kahramanlarının yanı sıra Karaçay-Malkar Türklerinin kim olduğundan, Karaçay-Malkar Türkçesinin genel özelliklerinden, Nart destanlarından, farklı uluslara ait Nart destanları arasındaki

ULUSLARARASI
TÜRK DÜNYASI
ARAŞTIRMALARI
DERGİSİ
INTERNATIONAL
JOURNAL OF
TURKISH WORLD
STUDIES
CİLT 3 / SAYI 3 /
TEMMUZ 2020

**Sorumlu Yazar
Corresponding Author**
Saniye Aybüke BERK
Doktora Öğrencisi,
Bilecik Şeyh Edebali
Üniversitesi, Lisansüstü
Eğitim Enstitüsü, Türk
Dili ve Edebiyatı Ana
Bilim Dalı
saybuke-berk@gmail.com

**Gönderim Tarihi
Received**
01.06.2020
**Kabul Tarihi
Accepted**
01.07.2020

Atıf
BERK, S. Aybüke
(2020). Nartlar Karaçay-
Malkar Mitolojisinin
Destan Kahramanları,
Prof. Dr. Ufuk Tavkul,
Tdk: Ankara, 2011,
*Uluslararası Türk
Dünyası Araştırmaları
Dergisi*, (3/3), 63-67

YAYIN TANITIM
BOOK INTRODUCTION

paralellikten, Karaçay-Malkar Türklerine ait Nart destanlarından, Nart destanlarında geçen Nartların düşmanı olan devlerden, Nartların yeryüzünden yok oluşundan, Nart destanlarındaki yer adlarından söz edilmiş; destanlardan örnekler verilmiştir. Eserin sonunda Karaçay-Malkarca Türkçesinden Türkiye Türkçesine bir sözlük bulunmaktadır. Eser içinde yer alan Nart destanlarından örnekleri destanların orijinal dili ile okumak isteyen okuyucular bu sözlükten faydalanarak anlamayı bilmedikleri kelimelerin anlamına daha hızlı ulaşır. Bu da okuyucu için büyük bir kolaylık sağlar.

Karaçay-Malkar edebiyatındaki destanlar, Nart Destanları olarak adlandırılmaktadır. Nart destanları sadece Karaçay-Malkar Türklerinin destanı değil diğer Kafkas milletlerinin de sahiplendikleri destanlardır. Bu destanların ne zaman ortaya çıktığı kesin olarak bilinmemektedir.

“Günümüzde Nart destanlarına sahip olan her Kafkas halkı bu destanların yaratıcılarının kendi ataları olduklarını ve onlardan diğer Kafkas halklarına yayıldıklarını iddia etmektedirler. Abhaz-Abaza, Adige (Çerkes), Karaçay-Malkar ve Oset bilim adamları Nart adını ve destanlarda yer alan Nart kahramanlarının isimlerini kendi dillerinde açıklamaya çalışmıştır (Tavkul, 2011: 20).”

Nart kelimesinin anlamı ve etimolojisi ile ilgili farklı görüşlere eserinde yer veren Tavkul, bu destanların Kafkas halklarının kültürlerinde birleştirici unsur olduğunu söyler ancak yine de Nart destanları, milletlerin kendilerine has özelliklerine göre birbirine paralel olarak farklı şekilde oluşmuştur. Tavkul, Potanin’den şu şekilde aktarır:

“Abhaz ve Adige Nart destanları eski Yunan mitolojisi ile benzerlik gösterirken, Karaçay-Malkar Nart destanları Altaylara ve eski Türk mitolojisine yakındır (Tavkul, 2011: 22).”

Nart kelimesi Karaçay-Malkar Türkçesi sözlüklerde şu şekilde açıklanmıştır:

Kafkas kavimlerinin kadim cetlerine verdikleri müşterek isim, nart kavmine mensup olan kişi (Nevruz, 1991: 466). Kafkas mitolojisinde bütün Kafkasyalıların ataları olarak kabul edilen efsanevi insanlar, mitolojik kahramanlar (Tavkul, 2000: 305). Sözlük anlamının yanı sıra aslında, “Karaçay-Malkar Türkçesinde ve Kafkas dillerinde kullanılan “nart” kelimesinin anlam olarak Türkçedeki tam karşılığı “alp” kelimesidir. Yani

“nart” kelimesi aslında içinde birden çok anlamı barındırır (Adiloğlu, 2007: 197).

“Karaçay-Malkar Türklerinde bir kimseyi övmek için söylenebilecek en güzel söz ‘Nart gibi güzel endamlı ve her bakımdan mükemmel vasıflara sahip kişi’ şeklindedir. Karaçay-Malkar Türkleri bir kimsenin herhangi bir davranışını çok beğendiği zaman o kimseyi takdir etmek için ‘Nartça’ (Nart gibi) yakıştırmasını yapar. Bu örneklerden de anlaşılacağı üzere, Karaçay-Malkar Türklerindeki ‘nart’ kelimesi ‘her bakımdan mükemmel vasıflara haiz kimse’ anlamına gelmektedir. Bu konuda Urusbiyev şöyle demektedir: “Halktan derlediğim malzemeye göre Nartlar uzun boylu, iri yapılı, güçlü, dayanıklı, sert duruşlu, zor işlerin kolayca üstesinden gelebilen kahraman özelliklerine sahip kimselerdir. Nartlar hayatın zorluklarıyla karşılaşmaktan ve bu zorluklarla mücadele etmekten zevk almaktadırlar. Nartlar bir sefere çıktıkları zaman birtakım zorluklarla ve engellerle karşılaşmayı arzu ederler. Böylece onlar kendi yiğitliklerini sınamış olacaktırlar. Karaçay-Malkar Türkleri, Nartları işte bu şekilde anlatırlar” (Urusbiyev: II akt: Adiloğlu, 2007: 197).

Eserde verilen Karaçay-Malkar Nart destanlarında kahramanlar şu isimleri taşır: Örüzmek, Sosurka, Sosuruk, Soslan, Davat, Debet, Devet, Sibilçi, Alavgan, Fuk, Karaşavay, Şavay, Batraz, Batrez, Batıraz, Nöger, Cönger, Şırdan, Açemez, Aymuş, Gezoh, Satanay Biyçe, Agunda, Kırs Biyçe, Akbilek, Gilâstırhan, Sozuk, Habiç, Bolat Hımıç, Bödene, Raçıkav, Çüyeldi, Çüyerti, Bora Batır.

Destan kahramanı Debet’in çıplak ellerle kızgın demiri tutabildiğinden, eğip bükebildiğinden, bütün hayvanların dilini bildiğinden bahsedilir ve Debet bu özellikleri ile Hz.Davut’a benzetilir. Ortaklıkların bir tesadüf ile açıklanmasının mümkün olmayacağından bahsedilir. Hz. Davut’un özelliklerinin Karaçay-Malkar Nart destanlarında Debet ile karşımıza çıkmasının Hazar Devletinin dağılmasından sonra Hazarların Kafkas milletlerine karışması ve bir kültür aktarımı gerçekleşmesi ile açıklanabileceği söylenir.

Kitapta, Gök Türk yazıtlarında adına rastlanan Umay adındaki tanrıçadan ve bu tanrıçanın Karaçay-Malkarlara komşu diğer milletlerde Umay adlı bir tanrıça olması onun Orta Asya kökenli olduğuna işaret etmesinden de söz edilmiştir. Nartların destanlarında yer alan ve onların kendisi için dua ettikleri tanrıça karşımıza Umay Biyçe ismiyle yer alır.

Bu kahramanlarla birlikte, destanlarda olağanüstü güçlere sahip tanrılar vardır. Kün Teyri, Kaynar Teyri, Cer Teyri, Suv

Teyrisi, Suv Anası, Ot Teyri, Cel Teyri, Eliya, Apsatı isimlerinde tanrılardan bahsetmektedir. Bu tanrılar için destan metinlerinden şu şekilde dua edildiği görülmektedir. Tavkul, Aliyeva'dan (283) bir metin aktarmıştır (Tavkul, 2011: 25).

Karaçay-Malkar Türkçesi	Türkiye Türkçesi
Teyri, seni kulungma, kesim da Nart uluma!	Teyri (Tanrı), senin kulunum, kendim de Nart oğluyum!
Suv Teyrisi , suvdan salgansa kanımı,	İrmak Tanrısı, sudan koymuşsun kanımı,
Kök Teyrisi bergendi canımı.	Gök Tanrısı vermiş canımı.
Cer Teyrisi , aşla bla toydurdung,	Yer Tanrısı, yiyeceklerle doyur- dun,
Apsatıdan malla berip soydur- dung.	Av Tanrısından hayvanlar verip kestirdin.
Nartla ötdü har bir ciging saning- dan.	Nartlar hepimiz yaratıldık, Teyri, kanından
Baş urama, tal çıbıklay, iyilib, 'Teyri!'- deyme, har zamanda, süyünüb.	Nart'a geçti her bir parçan bede- ninden. Baş eğiyorum, söğüt dalı gibi, eğilip 'Teyri!'- diyorum, her zamanda, sevinip.

Destanlar bir kültür aktarıcısıdır. Türklerin yaşadığı coğrafyalar, savaşları, düğünleri, insan ilişkileri bu destanlarda karşımıza çıkar. Milletin yaşayışı, dünyaya bakış açısı yani dünyası bu destanlar sayesinde bilinir. Nart destanları sayesinde de Karaçay-Malkar milletinin yaşadığı coğrafya, gelenekleri, adetleri, insan ilişkileri bilinir hale gelir.

Eser, hem Halk edebiyatı araştırmacıları hem de Türk dili araştırmacıları için önemlidir. Metinlerin orijinal dil ile verilmesi dil özelliklerini incelemek isteyen araştırmacılara örnek olacaktır.

Kaynakça

- Adilhan, Adiloğlu(2007). “Karaçay Malkar Nart Destanları”, *Electronic Turkish Studies*, 2(1).ISO 690, (2007): 196-218.
- Nevruz, Yılmaz(1991). *Karaçay-Malkar Türkçesinden Türkiye Türkçesine Büyük Açıklamalı Sözlük*.
- Tavkul, Ufuk(2000). *Karaçay Malkar Türkçesi Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Tavkul, Ufuk(2011). *Nartlar Karaçay Malkar Mitolojisinin Destan Kahramanları*, Ankara: Türk Dil Kurumu.